

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“หอพัก” เป็นที่พักสำหรับนักศึกษา เปรียบเสมือนบ้านหลังที่ 2 ของนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างถิ่น และเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่ให้บริการสวัสดิการต่างๆ หอพักมีความสำคัญต่อตัวนักศึกษาในการสนับสนุนด้านการศึกษาทางวิชาการและการเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคม และเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาที่จะช่วยให้การสอนนักศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้การพัฒนาศักยภาพและอบรมสั่งสอนให้นักศึกษาเป็นคนที่สมบูรณ์ (สำเนาวิ ขจรศิลป์, 2539: 165-168)

การดำเนินการหอพักนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยการจัดให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพักอาศัย การจัดให้มีพื้นที่กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการพักอาศัย เช่น พื้นที่ทำอาหาร ชักผ้า อ่านหนังสือ เป็นต้น การควบคุมความประพฤติของนักศึกษาและกฎระเบียบหอพัก และการจัดกิจกรรมต่างๆ ในหอพักที่ช่วยพัฒนานักศึกษา การจัดเก็บค่าเช่าและดูแลค่าใช้จ่าย นั้นแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการหอพักนักศึกษาต้องมีบุคลากรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกันหลายฝ่ายจึงต้องมีระบบการจัดการเพื่อประสานงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ปัญหาการบริหารจัดการหอพักที่พบมี 2 ปัญหาใหญ่ คือ (มนตรี แยมกลีกร, 2542: 73-74) การจัดการหอพักของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งหมดยังขาดรูปแบบระบบบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ และ สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนบางแห่งขาดเจ้าหน้าที่ที่ดูแลและบุคลากรที่ดูแลก็จะขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการหอพัก

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งหมดจัดหอพักในลักษณะของการใช้เป็นเครื่องมือทางการศึกษาโดยมุ่งหวังที่จะใช้หอพักพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของสถาบัน (มนตรี แยมกลีกร, 2542: 73-74) ทั้งนี้ประกอบกับการจัดการหอพักนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ยังไม่มีการกำหนดระบบอื่นเป็นมาตรฐาน ดังนั้นระบบบริหารจัดการหอพักนักศึกษาจึงอาจมีการดำเนินการได้หลายรูปแบบ แตกต่างกันไป ไม่มีระบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังนั้นการศึกษานี้กำหนดคำถามในการวิจัยดังนี้

1. ระบบบริหารจัดการหอพักนักศึกษาของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2. อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อระบบบริหารจัดการหอพักนักศึกษา และทำให้เกิดความแตกต่างกัน

3. การดำเนินการหอพักของแต่ละมหาวิทยาลัยที่แตกต่างกันจะให้ผลที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อระบบบริหารจัดการหอพักนักศึกษาของมหาวิทยาลัย
- 1.2.2 เพื่อนำเสนอแนวคิดและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการหอพักนักศึกษาของมหาวิทยาลัย

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตงานวิจัยโดยแบ่งออกเป็นหอพักนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย 3 แห่ง ได้แก่

(1) หอพักนักศึกษา AU Residence Hall มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตบางนา เป็นหอพักที่มีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาผู้พักอาศัย โดยเลือกเฉพาะศึกษาอาคารควีน ออฟ ซีบา และอาคารคิง โยโลมอน

(2) หอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากหอพักนิสิตแห่งนี้เป็นหอพักแห่งแรกของประเทศไทยและถือกำเนิดขึ้นพร้อมๆ กันกับการสถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2459 ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 5 อาคาร

(3) หอพักนิสิตพวงชมพู โครงการ U CENTER จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นโครงการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยริเริ่มการจัดการหอพักนิสิตในลักษณะ University Mall ซึ่งประกอบไปด้วยหอพักนิสิตพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ครบวงจร ประกอบด้วยหอพักพวงชมพู (หญิง) และหอพักพวงชมพู (ชาย)

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบระบบบริหารจัดการหอพักนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้มิได้ทำการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการของแต่ละรูปแบบและความพึงพอใจของนิสิตนักศึกษาผู้พักอาศัยแต่อย่างใด ดังนั้นจึงศึกษาเฉพาะเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) นโยบายและลักษณะของมหาวิทยาลัย

- (2) นโยบายในการจัดบริการหอพักนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย
- (3) ลักษณะทางกายภาพของหอพัก
- (4) อัตราค่าเช่าห้องพักและค่าใช้จ่ายอื่นๆ
- (5) ระบบการจัดการหอพัก
- (6) ค่าใช้จ่ายในการจัดการหอพัก
- (7) ระเบียบปฏิบัติของหอพัก
- (8) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการหอพัก

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาในเรื่องมีดังนี้

ระบบการจัดการ หมายถึง กระบวนการในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการสั่งการและการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น (Weirich และ Koontz, 1993 อ้างใน มัลลิกา ต้นสอน, 2544: 9)

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อให้เกิดความกระชับและความเข้าใจในการสื่อความหมายตรงกัน ผู้วิจัยจึงขอใช้คำศัพท์ดังนี้

- (1) “หอพักนิสิตจุฬาฯ” หมายถึง หอพักนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (2) “หอพัก AU” หมายถึง หอพักนักศึกษา AU Residence Hall ของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตบางนา
- (3) “หอพัก U CENTER” หมายถึง หอพักนิสิตพวงชมพู โครงการ U CENTER จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (4) หอพักนิสิตนักศึกษา หมายถึง หอพักสำหรับนิสิตหรือนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เป็นของสถาบันอุดมศึกษา
- (5) สำนักงานนิสิตสัมพันธ์ หมายถึง สำนักงานนิสิตสัมพันธ์ หอพักนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (6) ฝ่ายหอพัก หมายถึง ฝ่ายหอพักนิสิตพวงชมพู โครงการ U CENTER จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (7) ฝ่ายบริหารจัดการอาคารหอพัก หมายถึง ฝ่ายบริหารจัดการอาคารหอพักนักศึกษา AU Residence Hall ของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
- (8) ผู้จัดการหอพัก หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการของหอพักนิสิตนักศึกษา

(9) Front Office หมายถึง สำนักงานประจำอาคารหอพัก

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่จะศึกษารูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อระบบบริหารจัดการหอพักนิสิตนักศึกษาและเพื่อนำเสนอแนวคิดและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการหอพักนักศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1.6.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยประกอบไปด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและประเด็นในการศึกษา
- (2) การออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา
- (3) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์และสังเกต
- (4) การเรียบเรียงและจัดพิมพ์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากเทปบันทึกเสียง
- (5) การวิเคราะห์ผลการศึกษา
- (6) การสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

1.6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็นข้อมูล 3 ส่วนได้แก่

ข้อมูลที่ 1 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ ทฤษฎีและแนวความคิด วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่อไปนี้

- วัตถุประสงค์การจัดตั้งหอพักและความสำคัญของหอพักนิสิตนักศึกษา
- ประเภทและองค์ประกอบของหอพัก
- การบริหารจัดการ
- การบริหารจัดการที่อยู่อาศัย
- การบริหารจัดการหอพักนิสิตนักศึกษา

เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากหนังสือและสิ่งตีพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ จากสิ่งตีพิมพ์ของหอพักของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ จากเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการคัดแยกเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดกรอบการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1.1 และใช้ในการอ้างอิงผลการวิเคราะห์ต่อไป

ข้อมูลที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับแนวคิด นโยบายด้านการจัดบริการหอพักให้นักศึกษา เป้าหมายในการจัดการหอพักนักศึกษา โครงสร้างการบริหารจัดการหอพักนักศึกษา รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ และเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้จัดการหอพักเกี่ยวกับหลักการในการบริหารจัดการหอพัก ขอบเขตหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่วนบริหารหอพัก โครงสร้างของฝ่ายบริหารหอพัก โดยผู้วิจัยได้จัดทำจดหมายนัดหมายการสัมภาษณ์และจัดส่งจดหมายพร้อมแนบแบบสัมภาษณ์ให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเองแก่ทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทางแฟกซ์ให้แก่ทางหอพักพวงชมพู และทางไปรษณีย์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ข้อมูลที่ 3 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตลักษณะทางกายภาพของหอพักและห้องพัก พร้อมทั้งถ่ายรูปภาพและบันทึกรายละเอียดต่างๆ ข้อมูลที่ได้จากการการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ประจำหอพักก่อน

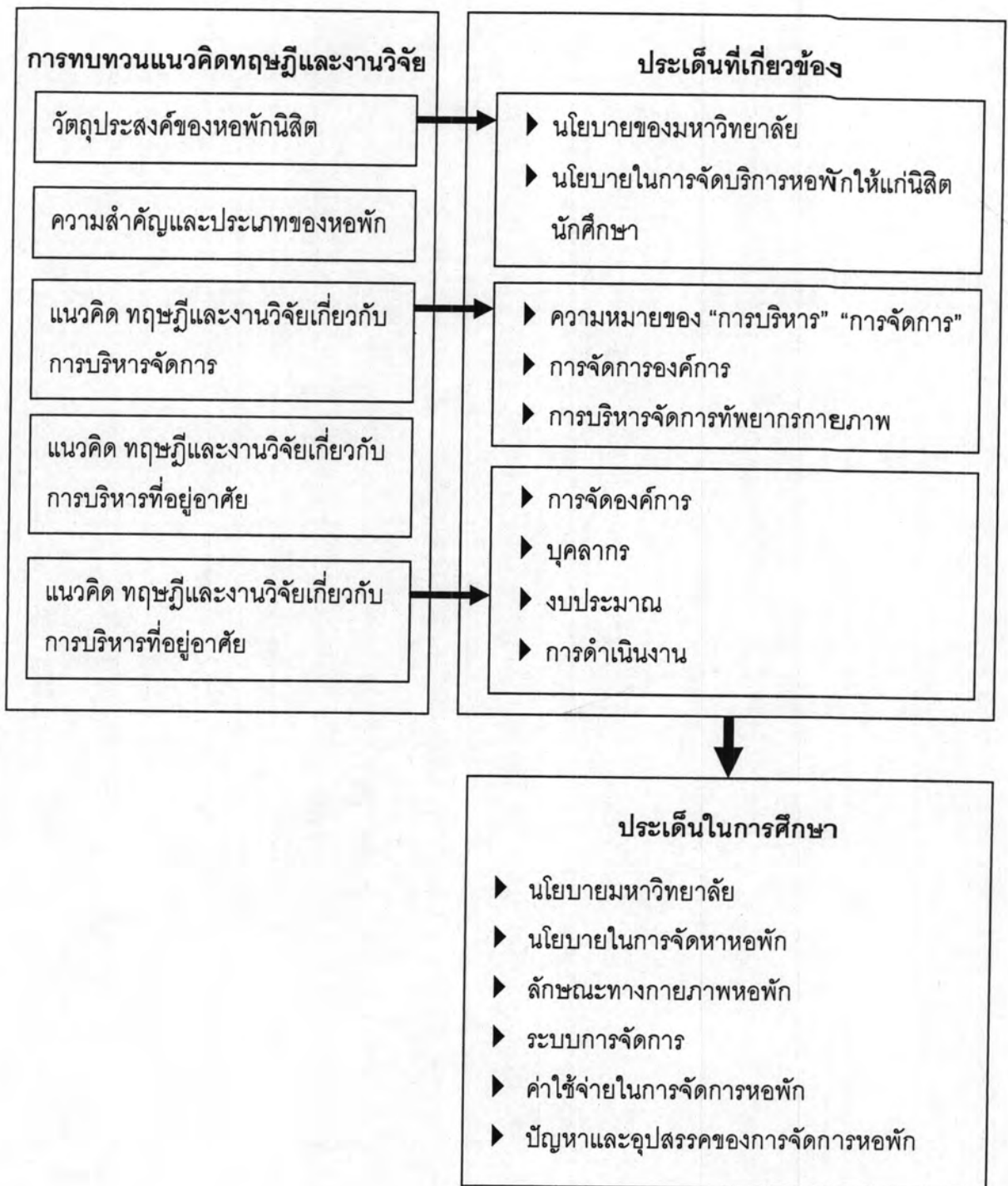
1.6.3 เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงใช้การสัมภาษณ์และการสังเกต

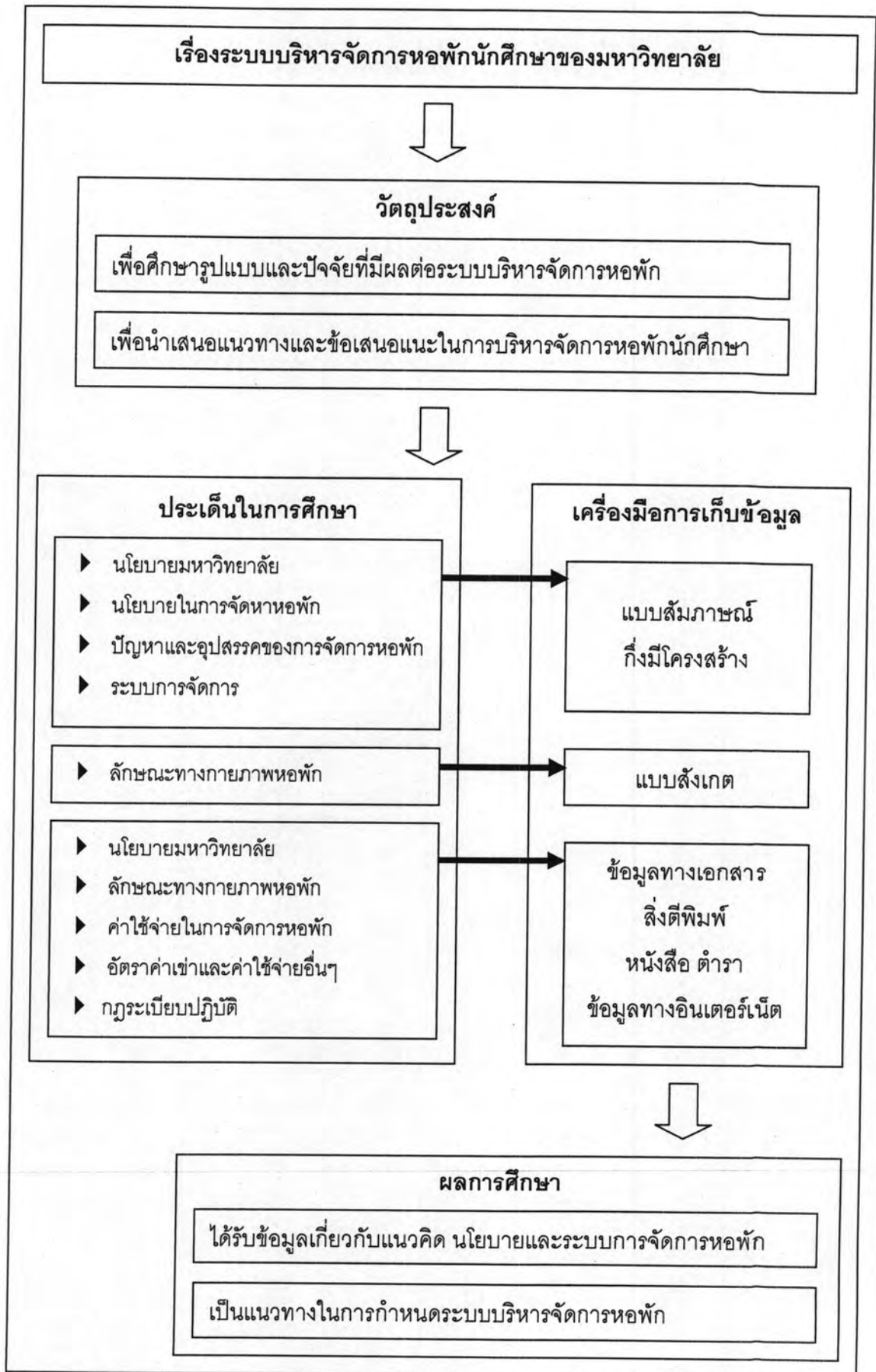
ผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างแบ่งออกเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเพื่อให้ทราบถึงนโยบาย ปรัชญาและแนวคิดของมหาวิทยาลัยและของหอพัก รวมทั้งปัญหาของระบบบริหารจัดการหอพักของมหาวิทยาลัย และแบบสัมภาษณ์สำหรับสัมภาษณ์ผู้จัดการหอพักเพื่อให้ทราบถึง โครงสร้างของการบริหารจัดการหอพักนักศึกษา ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบผู้ปฏิบัติงานประจำหอพัก และปัญหาของระบบบริหารจัดการ ในแบบสัมภาษณ์นั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน ชื่อมหาวิทยาลัย วุฒิการศึกษา อายุการทำงาน ประสบการณ์ทำงาน ส่วนที่สองเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ และในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง

แบบสังเกตเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของหอพักทั้ง 3 แห่งเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของอาคารหอพักและห้องพัก สิ่งอำนวยความสะดวกภายในหอพักและห้องพัก เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบการวิจัย

แผนภูมิที่ 1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.4 กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับประเด็นในการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการบริหารจัดการหอพักนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยละ 1 คนรวมเป็น 2 คน และเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานหรือผู้จัดการหอพักทั้ง 3 แห่ง จำนวน 3 คน

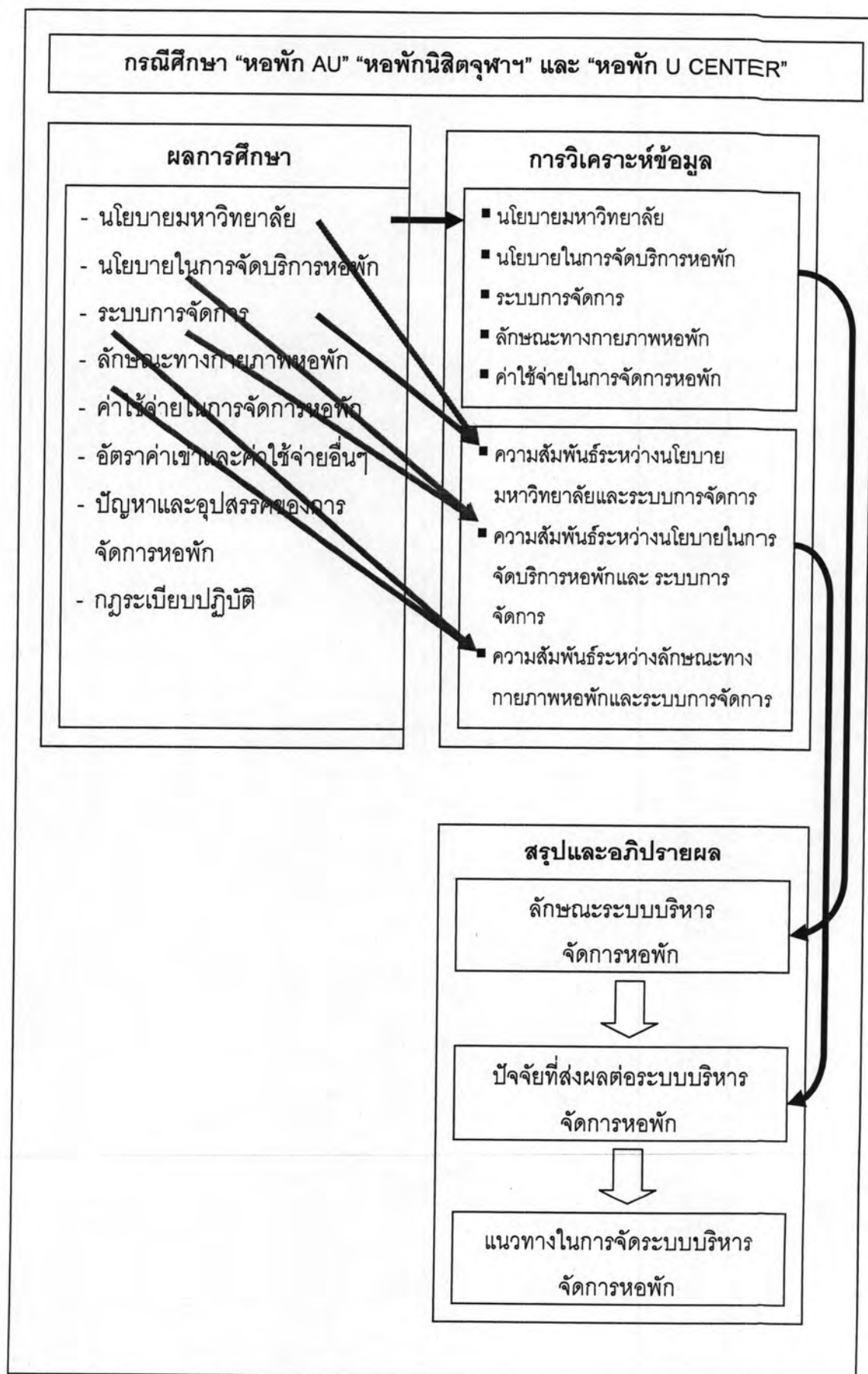
กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 กรณีศึกษา ได้แก่ กรณีศึกษาที่ 1 คือ หอพักนักศึกษา AU Residence Hall มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตบางนาประกอบไปด้วยอาคารหอพักทั้งหมด 2 อาคาร ได้แก่ อาคารควีน ออฟ ซีบา (Queen of Sheba Hall) หรือตึกบี และอาคารคิง โซโลมอน (King Solomon Hall) หรือตึกซี กรณีศึกษาที่ 2 คือ หอพักนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งอาคารหอพักประกอบไปด้วยตึกพุดซ้อน ตึกจำปี ตึกพุดตาน ตึกจำปา และตึกชวนชม และกรณีศึกษาที่ 3 คือ หอพักพวงชมพู โครงการ U CENTER จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประกอบไปด้วยอาคารหอพักทั้งหมด 2 อาคาร ได้แก่ หอพักพวงชมพู (หญิง) และหอพักพวงชมพู (ชาย)

1.6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ โดยการเปรียบเทียบประเด็นที่มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกันและประเด็นที่มีความแตกต่าง ทั้งยังหาความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่างๆ ดังแผนภูมิที่ 1.3 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- (1) การวิเคราะห์เรื่องนโยบายและลักษณะของมหาวิทยาลัย
- (2) การวิเคราะห์เรื่องนโยบายการจัดการบริการหอพัก
- (3) การวิเคราะห์เรื่องลักษณะทางกายภาพของหอพัก
- (4) การวิเคราะห์เรื่องลักษณะระบบการจัดการหอพักและบุคลากรปฏิบัติงาน
- (5) การวิเคราะห์เรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ
- (6) การหาความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่างๆ

แผนภูมิที่ 1.3 กรอบการวิเคราะห์

1.6.6 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอยู่ในรูปแบบของการบรรยาย และพรรณนา ประกอบด้วยภาพ ตารางและแผนที่ โดยจัดลำดับในการนำเสนอแบ่งออกเป็นบท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ผลการศึกษาหอพักนิสิตนักศึกษากรณีศึกษา

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 การสรุปและอภิปรายผล

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด นโยบาย และปัจจัยในการจัดรูปแบบระบบบริหารจัดการหอพักนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย

1.7.2 เป็นแนวทางในการกำหนดระบบบริหารจัดการหอพักนิสิตนักศึกษา